

Verslag

Marktverkenning Technisch Kader
Grondgestuurd Ontwerpen Projectoverstijgende Verkenning
Dijkversterking Gebiedseigen grond

1 Inleiding

Op 26 oktober 2020 heeft het Waterschap Limburg op TenderNed de aankondiging gepubliceerd voor een Marktverkenning Technisch Kader Grondgestuurd Ontwerpen Projectoverstijgende Verkenning Dijkversterking Gebiedseigen grond.

Het doel van de Project Overstijgende Verkenning Dijkversterking met Gebiedseigen Grond (POV DGG) is het stimuleren en faciliteren van een zo duurzaam en doelmatig mogelijk grondgebruik bij Dijkversterkingen. “Benut gebiedseigen grond!” is daarbij het uitgangspunt. Daarmee bedoelen we het zoveel mogelijk benutten van in de buurt van het projectgebied beschikbare grond waardoor “gesleep met grond” en beslag op een schaarse bouwstof zoveel mogelijk worden beperkt.

Het gebruik van gebiedseigen grond draagt zo bij aan:

- Kostenbesparing voor individuele projecten en het programma;
- Duurzaamheidswinst (beperken uitstoot schadelijke stoffen, hergebruik materiaal en verbeteren ruimtelijke kwaliteit);
- Minder hinder;
- Minder beslag leggen op schaarse bouwstof.

Om het doel van de POV-DGG te bereiken moet “grondgestuurd ontwerpen” als (innovatieve) werkwijze op gang komen. Dit betekent dat dijken moeten worden ontworpen op basis van gebiedseigen grond, in plaats van zoeken naar grond die voldoet aan standaard specificaties. Dat klinkt logisch maar is innovatief omdat alle betrokkenen moeten afwijken van een standaard ontwerppraktijk, met vooraf vastgestelde technische kaders, die al decennia als principe geldt.

In fase 1 is het potentieel van DGG geïnventariseerd en geëvalueerd. Na de afronding van Fase 1 van de POV-DGG is er voor gekozen om voor fase 2 de focus te leggen op het technische aspect van gebiedseigen grond. Daarbij is nagedacht over de wijze waarop de techniek verder uitgewerkt kan worden. Op voorhand was de verwachting dat er in “het veld” behoefte is aan het uitwisselen en vastleggen van (nieuw) verworven kennis. Om die reden lijkt een Technisch Kader of vergelijkbare documentatie een logische oplossing. De POV-DGG heeft het initiatief genomen om de logische oplossing via een marktverkenning te toetsen bij marktpartijen.

Bij de publicatie van de aankondiging voor de marktverkenning is door het Waterschap een presentatie gevoegd waarin het Waterschap de opgave heeft toegelicht. Partijen zijn gevraagd om in een korte toelichting aan te geven waarom de POV-DGG juist met de betreffende partij in gesprek moet gaan over het Technisch Kader waarbij de volgende vier vragen centraal staan:

- 1: Waarom een technisch kader?
- 2: Het schrijven van een technisch kader?
- 3: Wat laten we liggen?
- 4: De juiste mensen aan tafel?

In totaal zijn er van 11 partijen reacties ontvangen. Deze partijen bestonden grotendeels uit adviseurs en enkele aannemers.

Met de vier vragen als basis is met een selectie van marktpartijen gesproken om beelden en beren op te halen. Vanuit het waterschap zijn deze gesprekken steeds gevoerd door Martin van der Meer (Manager techniek), Albert Gerrits (Contractmanager), Arjan Kooij (Omgevingsmanager) en Jasper van de Hoef (Duurzaamheid). Bij een aantal gesprekken zijn Henk Weijers (Projectmanager), Joep Schreurs (Manager Projectbeheersing), Wil Daemen (inkoop Waterschap Limburg) en Renée Hekers (inkoop Waterschap Limburg) aanwezig geweest.

De gesprekken hebben de POV verrijkt. Zonder uitzondering was er sprake van geanimeerde gesprekken met betrokken professionals. Ieder uit zijn eigen rol in de keten met ideeën over de huidige gang van zaken en beelden van een beter perspectief. De vier vragen bleken voldoende inspiratie om ook daarbuiten een groot aantal onderdelen aan te roeren.

In dit verslag zijn de belangrijkste uitkomsten en conclusies van de marktverkenning weergegeven.

2 Resultaten van de marktverkenning

2.1 Gebruik van Gebiedseigen grond

Een goed begin is de opdracht voor de dijkversterking. Daarin worden partijen uitgedaagd. In de eerste plaats het projectteam. Een uitdagende opdracht, met ruimte voor inbreng van diverse rollen en wensen uit de omgeving stimuleert de creativiteit. Die creativiteit biedt vele mogelijkheden die bij een standaardopdracht niet worden ontsloten. De aanbeveling is gedaan om in het ontwerpteam meer disciplines dan alleen de civiele techniek te betrekken, zoals ecologie en landschapsarchitectuur. Zoek de ruimte, benoem een trekker die als kopstuk naar buiten fungeert en vergeet gedrag niet als beperkende en stimulerende factor.

De klassieke rollen zijn Opdrachtgever, Ingenieursbureau en Aannemer, daar zijn in de marktverkenning nadrukkelijk de Beheerder en de Leverancier aan toegevoegd. De opdracht eindigt niet bij de oplevering, sterker nog, pas na afronding is de kering op weg naar zijn maximale sterkte. De manier waarop mensen samenwerken kan slimmer, LEAN is genoemd om bijvoorbeeld de verspilling in de keten van werkzaamheden te identificeren en ook op andere vlakken kan vernieuwen van de werkmethode zijn vruchten afwerpen.

Het netwerk van professionals neemt een centrale plek in. Dijken bouwen gaat, zo lijkt het, beter als kennis wordt gedeeld. Volgens sommigen kan de POV-DGG een rol vervullen in het ophalen en verspreiden van kennis en van het stimuleren van de nieuwe grondgestuurde werkwijze. Daarbij gaat het niet alleen om de techniek, ook de manier waarop een marktpartij wordt aangetrokken is bepalend voor de creativiteit die uit de markt wordt gehaald. Met het volle besef dat niet elk project vernieuwend hoeft te zijn. Een simpel project kan uit de voeten met standaard rekenregels en snelle aanbesteding.

Terug naar de opdracht voor de dijkversterking. Concreet voorbeeld is het verplichten van een gesloten grondbalans, eventueel in combinatie met een ander project. Combinatie met een project van een andere opdrachtgever is ook een optie, als er op voorhand voor beide projecten meerwaarde te bereiken is, anders lost de markt het zelf wel op. Als er tenminste tijd voor is, want de planning, de tijdsdruk waarbinnen projecten moeten worden afgerond, wordt algemeen als een belemmering gezien voor gebiedseigen grond. Dat geldt zowel aan de voorkant, waar tijd nodig is om de beschikbaarheid en geschiktheid van de gebiedseigen grond in kaart te brengen als aan de achterkant waar soms meer tijd nodig is voor grond die afwijkt van de standaardspecificaties om op de gewenste sterkte te komen. In het kader van tijd is ook experimenteerruimte genoemd, gun een projectteam tijd om te proberen. Van een fout kun je leren. Andere concrete voorbeelden zijn kleinere projectomvang, circulaire ontwerpprincipes, adaptief bouwen en het meenemen van een onderhoudsfase, samen met de beheerder.

De koopmansgeest is niet onbelicht gebleven. Wanneer is grond gebiedseigen? Na aanvoer of met een geologisch herkomstbewijs? De handel speelt ook een rol, soms zijn er financiële redenen om niet voor-gebiedseigen grond te kiezen, bijvoorbeeld omdat de grond is overgebleven en elders toe passen dan toch de beste oplossing is.

2.2 Het Technisch Kader

In algemene zin wordt het opstellen van een Technisch Kader ondersteund Er zijn ook kanttekeningen gemaakt. Een technisch kader werkt nogal eens starheid in de hand. Dat is iets dat het gebruik van gebiedseigen grond niet helpt. Partijen kunnen zich verschuilen achter het kader waardoor vernieuwing niet van de grond komt. Maar toch, voor de kennisuitwisseling en -deling wordt een Technisch Kader (het mag ook een andere naam krijgen) wel als het logische hulpmiddel gezien. Een daarbij behorende nuance is ook dat het niet altijd maatwerk hoeft te zijn. Eenvoudige projecten, of projecten zonder logische koppeling met grondverzet kunnen nog steeds gebaat zijn met een standaard aanpak. Veel wordt verwacht van het ontwerpen op basis van de kwaliteit van de beschikbare grond in combinatie met de functies van de dijk. Wat moet de dijk allemaal kunnen in plaats van: hoe ontwerpen we een standaarddijk.

Bijzondere aandacht dient er te zijn voor het experiment. Het testen van nieuwe grondsoorten, die niet tot de huidige standaardklassen behoren, wordt als noodzakelijk gezien. Gebiedseigen grond vraagt daarmee om durf. Om af te wijken van de normale werkpraktijk, die ook af en toe mis kan gaan.

Om het experiment goede kans van slagen te geven wordt, naast de goede voorbereiding, ook veel belang gehecht aan het uitvoeren van analyses. Van eenvoudige handproeven, kleine proefopstellingen die op een (lange) aanhanger passen tot grootschalige proeven in kantel- of deltagoot. Alle maten zijn van belang om een goede onderbouwing te leveren. De resultaten van de proeven moeten worden gebundeld en bijgehouden, waar mogelijk generiek gemaakt. Andersom is ook de aanbeveling gedaan om uit de bestaande praktijk probleemparameters op te halen. Inclusief de oplossing, als die er was, om het probleem op te lossen.

Met dat laatste punt wordt een gevoelige snaar geraakt. Het huidige systeem van technische leidraden en rapporten wordt als star en bureaucratisch ervaren. Al decennia stabiel, wat niet perse

als een aanbeveling geldt. Door diverse partijen is opgeroepen om de praktijkkennis en vakmanschap weer terug te brengen. Bij de beheerder: die kan zien en proeven dat de dijk goed is. Bij de uitvoerder: die weet met welke bewerking hij de matige grond op kan krikken naar een acceptabel niveau. Bij de cultuurtechnicus: die zijn bodem en grasmat koestert, met of zonder vee. Daarbij kan het helpen om de achtergrond van het huidige kader tegen het licht te houden: waarom zijn zoutgehalte en organische stof zo belangrijk? En hoe kan in een project met afwijkende grondeigenschappen toch een veilige dijk worden ontworpen en gerealiseerd? Wat is nodig voor een inspirerend ruimtelijk ontwerp en hoe kan de ontwerpverificatie efficiënter worden ingericht en doorlopen?

Een apart hoofdstuk kan worden gewijd aan definities. Het spreken van de dezelfde taal, op basis van dezelfde proeven, die onderling vergeleken kunnen worden. Dat wordt als een grote vooruitgang gezien. Een vorm van standaardisatie voor een niet-standaard oplossing.

En *last but not least* is er ook door diverse partijen opgeroepen om te kijken naar nieuwe manieren van werken. LEAN werd al eerder genoemd en er wordt veel verwacht van bijvoorbeeld een “Google manier” van zoeken. Informatie op een dynamische plek en niet in een handboek op papier. Aansluiten bij de nieuwe generatie ontwerpers die gewend zijn aan digitale wereld. In het verlengde van de deze digitalisering worden zaken als Wiki, BIM en BRO genoemd. Het materialenpaspoort is voorbij gekomen, wat een bijdrage levert aan o.a. circulair ontwerpen. In zo’n database of paspoort wordt de meta-informatie van de grondstof opgeslagen waarbij ook zaken als veroudering en bewerking een plek krijgen. Ondanks deze oproep tot verdere digitalisering is er ook nadrukkelijk een lans gebroken dat niet alles digitaal hoeft, en met een expert op de dijk is er niet altijd een plaxis som nodig om vertrouwen in de sterkte van de dijk te hebben.

3 Het vervolg

Zoals eerder gezegd: de marktverkenning heeft de POV-DGG verrijkt. Nieuwe inzichten zijn opgedaan en het denken omtrent het technisch kader en de wijze waarop dat moet worden vormgegeven is een grote slag verder geholpen. De POV-DGG zal zich de komende periode een beeld vormen van het vervolg. In de toelichting en de gesprekken hebben partijen anderen aanbevolen en uiteraard hebben ze zich ook aangeboden. Als toetsers of als opsteller, als meedenker. Waaruit blijkt dat gebiedseigen grond de gemoederen bezig houdt. Daarmee is er een goed beeld van degenen die, ongeacht de deelname aan de marktverkenning, een logische partner zijn voor het vervolg.

De POV-DGG zal in 2021 verder gaan met de resultaten uit de marktverkenning om samen met de diverse marktpartijen te werken aan een Technisch Kader (of wellicht een andere naam) dat ruimte biedt om flexibeler om te gaan met gebiedseigen grond, ook als deze afwijkt van de op dit moment voorgeschreven standaard grondsoorten.